

ТОРОХТІЙ Богдан Григорович, здобувач кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, ORCID ID: 0000-0002-2006-5819

МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Торохтій Б. Г. Модель оцінювання рівня економічної стійкості аграрних підприємств.

У статті проаналізовано існуючі підходи до оцінювання рівня економічної стійкості аграрних підприємств, що дозволило визначити відсутність єдності бачення та варіативність розроблених та запропонованих підходів, алгоритмів та методів розрахунку. Доведено, що розповсюджений підхід до оцінювання стійкості як інтегральної характеристики внутрішніх складових підприємства змінює економічну природу досліджуваної категорії, частково ототожнюючи її з потенціалом. Запропоновано побудову моделі оцінювання рівня економічної стійкості аграрних підприємств в розрізі трьох проєкцій: ефективності, ліквідності та капіталізації, які представлені конкретними показниками із відповідними пороговими значеннями, які в рамках моделі набувають бінарних параметрів («1 або «0»). Запропоновано якісну шкалу станів економічної стійкості: абсолютний, високий, нормальний, задовільний, критичний і кризовий, на основі отриманих комбінацій бінарних значень показників проєкцій.

Ключові слова: економічна стійкість, модель оцінювання, рівень економічної стійкості, аграрні підприємства.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Управління будь-якими об'єктом вимагає наявності достовірної інформації про стан даного об'єкта. Інше формулювання даної тези яскраво було озвучено відомим американським дослідником і підприємцем Джоном Френсисом Уелчем-молодшим «Що неможливо виміряти, тим неможливо управляти». Прийняття управлінських рішень завжди ґрунтується на попередньому узагальненому та детальному аналізі поточного стану досліджуваного об'єкта. Складність оцінювання рівня економічної стійкості пов'язана з багатогранністю діяльності суб'єкта господарювання на ринку. У зв'язку з цим актуальним є питання щодо пошуку ефективної моделі оцінювання рівня економічної стійкості, зокрема аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням методів оцінки економічної стійкості підприємств приділяли увагу такі вчені, як: Ареф'єва О.В., Абрютина М.С., Анохін С.Н., Брянцева І.В., Грачова А.В., Гіляровська Л.Т., Гончарова А.Г., Городинський Д.М., Гринькова В.М., Іванов В.Л., Єзерська С.Г., Каспіров А.В., Новоселецький О.М., Зайцев О.Н., Зотов А.А., Плюта В., Поліщук О.А., Полозова А.Н., Пястолов С.М., Семененко І. М., Фролова Н.В., Шандова Н.В. та ін. Слід звернути увагу на відсутність одностайної точки зору науковців щодо моделі оцінювання рівня економічної стійкості аграрних підприємств.

Мета статті: дослідити існуючі та запропонувати авторську модель оцінювання рівня економічної стійкості аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Моделей оцінювання фінансової стійкості підприємства існує велика кількість. Однією із розповсюджених моделей

оцінювання економічної стійкості є розроблена А. А. Зотовим [1], в межах якої запропоновано розраховувати загальний показник як адитивну суму часткових показників. Окремий частковий показник розраховується як співвідношення фактичного значення індикатора, розрахованого на період оцінювання по відношенню до базового значення, помножений на ранг вагомості індикатора та бінарне значення його присутності бо відсутності в моделі [0;1]. Кожною частковою показником відображає окремо сторону характеристики стійкості або нестійкості підприємства на момент розрахунку.

Інший метод, розроблений дослідником С. Н. Анохіним [2], передбачає побудову мультиплікативної моделі оцінки економічної стійкості, в рамках якої розраховується корінь з добутку окремих індикаторів, які відображають рівні стійкості, а ступень кореню відповідає кількості складових. Недоліком моделі є неможливість розраховувати інтегральне значення за від'ємними або нульовими значеннями часткових індикаторів.

Інший підхід запропонований дослідником І. В. Брянцевою [3]. Сутність даного підходу передбачає відношення значень окремих часткових показників до найкращого значення із обраної сукупності, помножений на ваговий коефіцієнт, отриманий експертним шляхом. Даний підхід до розрахунку дуже подібний до методики таксономічного аналізу, запропонованої В. Плютою, а обрані найкращі значення подібні «точці еталону», розробленою В. Плютою [4]. Найскладнішим питанням в даній методиці виступає обґрунтування найкращих значень, які дійсно відповідають потребам аналізу і не зміщують рівень об'єктивності, адже при включення до множини об'єктів дослідження підприємства із надвисокими

значеннями всі інші оцінки будуть надзвичайно необ'єктивно низькими.

І. М. Семененко [5] запропонував більш ускладнену модель оцінювання економічної стійкості, додавши до рівня часткових показників рівень їх структурних складових. Вагові коефіцієнти структурних складових оцінюються експертним шляхом, а значення часткових показників розраховуються розраховуються шляхом співвідношення фактичних значень індикаторів досліджуваних об'єктів до еталонних. Співвідношення цих коефіцієнтів зводиться у ступінь, яка може мати значення «+1» або «-1» в залежності від характеру впливу показника.

Ще один дослідник – А. В. Каспіров [6] – пропонує розрахунок інтегрального коефіцієнта як середньгеометричної величини середніх групових показників, де вагомість коефіцієнтів визначається також експертним шляхом. Синтетична складова кожного рівня стійкості зводиться у ступінь вагомості даного рівня, на основі якого і розраховується середньгеометричне інтегральне значення. Для нівелювання впливу від'ємних значень отриманих коефіцієнтів автором запропоновано додавати константу до кожного значення, де часткові значення розраховується шляхом співвідношення фактичного значення до еталонного.

О. М. Новоселецький [7] пропонує інтегральний розрахунок економічної стійкості як адитивна сума добутків вагомості окремих складових та їх нормованих значень. Нормоване значення розраховується шляхом стандартизації отриманих ненормованих показників кількісних оцінок стійкості підсистем підприємства в розрізі економічної стійкості. Останні показники розраховуються шляхом додавання до значень деталізованого показника «1» та помноженням на вагомість даного показника подальшим їх перемноження (мультиплікативна модель). На останньому етапі з розрахованого добутку віднімається «1».

Альтернативною моделлю оцінки економічної стійкості підприємства варто вважати запропоновану С. Г. Єзерською [8], в рамках якої передбачається розрахунок двох інтегральних коефіцієнтів, перший з яких відображає інтегральних розрахунок часткових показників, які підвищують рівень економічної стійкості, а другий – ті, що понижують. Результуюче значення розраховується шляхом добутку 1-го коефіцієнту до 2-го. Коефіцієнти пониження та підвищення розраховується шляхом співставлення фактичних показників з нормативами, за які беруться середньгалузеві значення.

Підсумовуючи проведений короткий огляд існуючих підходів до оцінювання рівня економічної стійкості варто наголосити, що в більшості моделей обираються базові часткові показники, які віддзеркалюють предмет дослідження з кількісної сторони. Наступним аспектом є співставлення отриманих фактичних значень із базовим, яке відображає або попередній зафіксований рівень значення показника або, що найчастіше, еталонне значення. Еталонне значення обирається або як найкраще із сукупності досліджуваних об'єктів, або як середнє чи найкраще значення за галуззю функціонування об'єкта дослідження – підприємства. Інтегральні коефіцієнти розраховується або на основі часткових, або шляхом розрахунку значень за складовими, які виступають проміжним етапом оцінювання між окремими частковими коефіцієнтами та узагальнюючим значенням. Варто зауважити, що більшість моделей включає в розрахунок інтегрального коефіцієнта вагові параметри, які відображають важливість кожного часткового показника в загальній структурі інтегрального коефіцієнта і розраховується шляхом проведення експертного оцінювання за бальною шкалою. Інтегральний коефіцієнт розраховується варіативними шляхами: адитивним чи мультиплікативним шляхом, або як середньгеометричне значення.

Альтернативним варіантом оцінювання економічної стійкості є аналіз вірогідності банкрутства підприємства. Ці два аспекти є тісно взаємопов'язаними: низький рівень економічної стійкості підприємства свідчить про високий рівень вірогідності настання банкрутства суб'єкта господарювання. Відповідно для отримання якісної характеристики економічної стійкості можна використовувати методи оцінювання ймовірності банкрутства як додаткові. В роботах [9; 10; 11] розглянуто найбільш розповсюджені моделі оцінювання ймовірності банкрутства: Е. Альтмана, О. Терещенка, М. Спрінгейта, У. Бівера (коефіцієнт), Р. Таффлера та Г. Тишоу, Р. Ліса, К. Беермана, модель ІДЕА та Міністерства фінансів. На разі нараховуються близько 200 моделей оцінювання ймовірності банкрутства [12], які розподіляють на такі групи: статистичні моделі (моделі дискримінантного аналізу та розрахунок інтегральних коефіцієнтів на основі розрахованих значень часткових показників та постійних їх коефіцієнтів у загальній формулі – моделі Р. Таффлера, Р. Ліса, Е. Альтмана, Д. Фулмера), моделі формалізованих критеріїв (ідентифікація стану оцінюваного підприємства за множиною обраних критеріїв, які характеризують підприємство, що вже зазнало

фінансового краху – модель Аргенті, методика компанії Ernst&Whinney, метод Скоуна), моделі аналізу коефіцієнтів (прогнозування неплатоспроможності підприємства шляхом порівняння ключових фінансових коефіцієнтів з еталонними значеннями – модель У.Бівера тощо) і моделі штучного інтелекту (використання сучасних комп'ютерних технологій, побудова нейронних мереж, які ґрунтуються на фінансових індикаторах, показниках ефективності використання капіталу підприємства).

Простим та ефективним методом оцінювання окремого аспекту економічної стійкості варто вважати метод аналізу доцільності витрат [13], зміст якого полягає в оцінюванні наявності власних оборотних коштів для покриття загальної величини запасів і витрат із залученням довго- і середньострокових позикових коштів, а також – короткострокових кредитів і позикових коштів. Це формує трикомпонентний показник фінансової стійкості, який набуває п'ять можливих станів: абсолютної стійкості, нормально стійкості, нестійкого стану, критичного стану і кризового стану в залежності від бінарного значення кожного із зазначених коефіцієнтів «0» або «1».

Узагальнюючи вище надані моделі оцінювання рівня економічної стійкості підприємства, варто визначити основні положення авторської моделі оцінювання рівня економічної стійкості аграрного підприємства.

По-перше, доцільність використання складових як проміжку між кінцевими загальним значенням та частковими коефіцієнтами є недоведеною, що обґрунтовує достатність використання множини окремих часткових індикаторів, які мають безпосередній прямий зв'язок із рівнем економічної стійкості. Висока частка витрат на інноваційну діяльність або маркетингові дослідження в більшій мірі відображають рівень поточних вкладень підприємства в майбутню ефективність його діяльності у стратегічному розрізі. Натомість оцінювання поточної економічної стійкості має відображати саме результуючий стан, який відображає окремий аспект його діяльності, критично важливий для конкретних споживачів управлінської інформації. З іншого боку обґрунтовані показники можуть бути ефективно використані для оцінювання динаміки стану економічної стійкості. Отримана інформація є критично важливою для інвесторів, які планують вкладати кошти в інвестиційні проекти досліджуваних суб'єктів господарювання, адже економічна стійкість відображає наявність «фінансової подушки», яка пом'якшить наслідки від потенційних втрат при несприятливому ході реалізації інвестиційного проекту. Для внутрішніх

користувачів управлінської інформації рівень економічної стійкості відображає наявність або відсутність проблем діяльності та функціонування підприємства, що має спонукати до розробки та впровадження конкретних заходів для покращення рівня економічної стійкості. Для потенційних кредиторів, насамперед банків та інших фінансово-кредитних структур, економічна стійкість, а особливо в розрізі фінансових індикаторів є основною та беззаперечною передумовою отримання додаткових кредитних коштів. Власники бізнесу за рівнем економічної стійкості можуть оцінювати ефективність керування підприємством топ-менеджменту підприємства.

По-друге, використання великої кількості індикаторів оцінювання економічної стійкості значно ускладнює процес розрахунку та інтерпретації результатів. Всі розглянуті індикатори повинні мати однозначні критичні значення (або «реперні» точки), за якими характеризується їх рівень. Саме тому в аналіз варто включати лише широко розповсюджені показники із загально визначеними пороговими значеннями.

По-третє, для уникнення суб'єктивності оцінювання, яка закладена в експертні методи, що найчастіше використовуються для обґрунтування вагомості часткових коефіцієнтів, вагомість всіх показників варто визнати однаковою, а інтегральне значення стану економічної стійкості може бути оцінене за множиною бінарних значень часткових коефіцієнтів, які отримують значення «0» або «1».

По-четверте, результуючі якісні стани економічної стійкості досліджуваних підприємств за множиною часткових індикаторів, оцінених за їх пороговими значеннями, які дозволяють присвоїти їм відповідне бінарне значення, варто класифікувати в залежності від кількості цих позитивних бінарних значень. Таким чином, авторська модель оцінювання економічної стійкості аграрних підприємств набуває такого вигляду (табл. 1). Наступним етапом обґрунтування моделі оцінювання економічної стійкості аграрних підприємств є розробка алгоритму її реалізації та визначення особливостей її впровадження в діяльність досліджуваного суб'єктів господарювання.

Першим етапом варто вважати збір та узагальнення вихідної інформації для розрахунку часткових показників. Це вимагає формування бланків звітності, які включатимуть всі вихідні дані, встановлення відповідальних осіб за проведення оцінювання та підрозділу, на який буде покладено відповідальність за його здійснення. Зазначений підрозділ має визначитися із колом зацікавлених осіб, яким повинні надсилатися звіти з результатами

даного аналізу. Зазначений аналіз варто включати до поточного плану управлінського обліку, затвердженого на підприємстві.

Таблиця 1

Опис параметрів моделі

Проекції оцінювання	Показники	Порогові значення	Значення в моделі
Ефективності	Покриття запасів власними коштами та довгостроковими зобов'язаннями	>0	«1», якщо >0, «0», якщо <0
	Коефіцієнт фінансової автономії	>0,5	«1», якщо >0,5, «0», якщо <0,5
Ліквідності	Коефіцієнт ліквідної платоспроможності	>1	«1», якщо >1, «0», якщо <1
	Вільні потоки грошових коштів	>0	«1», якщо >0, «0», якщо <0
Капіталізації	Спред продуктивності власного капіталу	>0	«1», якщо >0, «0», якщо <0

Стани економічної стійкості

Абсолютний	Високий	Нормальний	Задовільний	Критичний	Кризисний
{1; 1; 1; 1; 1}	{0; 1; 1; 1; 1} {1; 0; 1; 1; 1}	{0; 0; 1; 1; 1} ...	{0; 0; 0; 1; 1}	{1; 0; 0; 0; 0} {0; 1; 0; 0; 0}	{0; 0; 0; 0; 0}
	{1; 1; 0; 1; 1} {1; 1; 1; 0; 1}	{1; 1; 1; 0; 0} всі варіації, де «0» – 2	{1; 1; 0; 0; 0} всі варіації, де «0» – 3	{0; 0; 1; 0; 0} {0; 0; 0; 1; 0}	

На наступному етапі розраховується значення показників в рамках параметрів моделі. Після чого визначається стан економічної стійкості досліджуваного суб'єкта господарювання на даний момент та в динаміці. Якщо оцінений стан відноситься до абсолютного або високого, то ключовими заходами з управління економічною стійкістю є утримання бажаних параметрів. Якщо оцінений стан є нормальним або задовільним, то аграрному підприємству доцільно розробляти заходи із підвищення рівня економічної стійкості. Для цього необхідно здійснити аналіз проблемних питань, які призвели до незадовільного значення часткових розрахованих індикаторів. Особливу увагу варто приділити динаміці змін окремих компонентів. Критичний рівень економічної стійкості свідчить про існування глобальних проблем системного характеру, які фактично не дозволяють (або не дозволять в найближчому періоді) підприємству здійснювати його поточну діяльність і вимагають залучення до управління сторонніх кризис-менеджерів. Кризисний стан свідчить про початкову стадію банкрутства на підприємстві і вимагає відповідних

дій відносно відновлення платоспроможності або запровадження процедури санації.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, проведений аналіз чисельних підходів до оцінювання рівня економічної стійкості аграрних підприємств дозволив визначити відсутність єдності бачення та варіативність розроблених та запропонованих підходів, алгоритмів та методів розрахунку. Розповсюджений підхід до оцінювання стійкості як інтегральної характеристики внутрішніх складових підприємства змінює економічну природу досліджуваної категорії, частково ототожнюючи її з потенціалом, що і обумовило доведення необхідності побудови моделі оцінювання рівня економічної стійкості аграрних підприємств в розрізі трьох проекцій: ефективності, ліквідності та капіталізації, які представлені конкретними показниками із відповідними пороговим значеннями, які в рамках моделі набувають бінарних параметрів («1 або «0»). Отримані комбінації бінарних значень показників проекцій дозволили запропонувати якісну шкалу станів економічної стійкості: абсолютний, високий, нормальний, задовільний, критичний і кризисний.

Література.

1. **Зотов А.А.** Оценка устойчивости функционирования и развития предприятий нефтегазовой промышленности: Автореф... на соиск. уч. ст. канд. экон. наук. Пермь, 2003. 25 с.
2. **Анохин С.Н.** Методика моделирования экономической устойчивости промышленных предприятий в современных условиях. Саратовский гос. технический ун-т. Саратов, 2000. 39 с.
3. **Брянцева И.В.** Рейтинговая оценка экономической устойчивости строительного предприятия. *Экономика строительства*. 2002. № 11. С. 20-27.
4. **Плюта В.** Сравнительный многомерный анализ в эконометрическом моделировании (пер. с польск. В. В. Иванова). М.: Финансы и статистика, 1989. 175 с.
5. **Семененко І.М.** Вплив результатів інноваційної діяльності на економічну стійкість підприємства: Автореф. дис. канд. экон. наук: 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (підприємства машинобудівної та металургійної галузей); Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля. Луганськ, 2009. 20 с.

6. **Кастиров А.В.** Управление устойчивым развитием предприятия: Автореферат дис. канд. эк. наук. Саратов.: СГС ЭУ, 2001. 20 с.

7. **Новоселецкий О.М.** Моделирование стойкости функционирования предприятия с учетом риска: автореф. дис... канд. экон. наук: 08.00.11 – Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці. Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана". – К., 2008. – 18 с.

8. **Езерская С.Г.** Методика оценки уровня экономической устойчивости промышленного предприятия. Социально-экономические проблемы развития региона: материалы Междунар. науч.-практ. конф. Иваново: Иван. гос. ун-т, 2006. Ч. II. С. 76-81.

9. **Яровий І.М., Харченко І.Г.** Оцінка ймовірності банкрутства за моделями Альтмана, Спрінгейта, Таффлера (на прикладі компанії «КВС-Україна»). *Бізнес-навігатор*. 2019. №6. 1-2. С. 32-36.

10. **Власюк В.Є., Гордієнко К.О., Пшенична А.О.** Оцінка ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств (на прикладі ПАТ «Комбінат «Тепличний»). *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 12. С. 68-72.

11. **Пономаренко, Т. В.** Прогнозування ймовірності банкрутства в контексті оцінювання економічної стійкості підприємства. *Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль: "Економічна думка", 2016. Том 23. № 2. С. 160-168.*

12. **Сушко В. І., Павлюк Т. С.** Класифікація моделей оцінки ймовірності банкрутства підприємств. *Економіка: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 72-83.

13. **Лебедева І.Ю., Томашевская В.О.** Підходи до оцінки персоналу як складової аналізу кадрового потенціалу та технології його розвитку. *Інвестиції: практика і досвід*. 2018. № 12. С. 75-81.

References.

1. **Zotov, A.A.** (2003). *Ocenka ustojchivosti funkcionirovanija i razvoitija predprijatij neftegazovoj promyshlennosti*. [Assessment of the sustainability of the functioning and development of enterprises of the oil and gas industry]. Abstract of Ph.D. Thesis. Perm'. Russia.

2. **Anohin, S.N.** (2000). *Metodika modelirovanija jekonomicheskoy ustojchivosti promyshlennyh predprijatij v sovremennyh uslovijah*. [Methodology of modeling the economic sustainability of industrial enterprises in modern conditions]. Saratovskij gos. tehničeskij un-t. Saratov. Russia.

3. **Brjanceva, I.V.** (2002). «Rating assessment of the economic sustainability of the construction enterprise». *Jekonomika stroitel'stva*. no. 11, pp. 20-27.

4. **Pljuta, V.** (1989). *Sravnitel'nyj mnogomernyj analiz v jekometricheskom modelirovanii*. [Comparative multivariate analysis in econometric modeling]. (translated from Polish by V. V. Ivanova). Finansy i statistika. Moscow. Russia.

5. **Semenenko, I.M.** (2009). *Vplyv rezul'tativ innovatsijnoi diial'nosti na ekonomichnu stijkist' pidpryemstva*. [The influence of the results of innovative activity on the economic sustainability of the enterprise]. Abstract of Ph.D. Thesis: 08.00.04; Skhidnoukr. nats. un-t im. V.Dalia. Luhansk. Ukraine.

6. **Kaspirov, A.B.** (2001). *Upravlenie ustojchivym razvoitiem predprijatija*. [Management of sustainable development of the enterprise]. Abstract of Ph.D. Thesis: SGS JeU. Saratov. Russia.

7. **Novoselets'kij, O.M.** (2008). *Modelirovanija stijkosti funkcionirovanija pidpryemstva z urakhuvaniam ryzyku*. [Modeling the sustainability of the enterprise's operation taking into account the risk]. Abstract of Ph.D. Thesis: 08.00.11. Govt. higher education closing "V. Hetman Kyiv National University of Economics". Kyiv. Ukraine.

8. **Ezerskaja, S.G.** (2006). «Methodology for assessing the level of economic sustainability of an industrial enterprise». *Social'no-jekonomicheskie problemy razvoitija regiona: materialy Mezhdunar. nauch.-prakt. konf. Ivanovo: Ivan. gos. un-t, Part II*, pp. 76-81.

9. **Yarovyj, I.M., Kharchenko, I.H.** (2019). «Assessment of the probability of bankruptcy according to the models of Altman, Springate, Taffler (on the example of the company "KVS-Ukraine)». *Biznes-navihator*. no. 6. 1-2, pp. 32-36.

10. **Vlasiuk, V.Ye., Hordiienko, K.O., Pshenychna, A.O.** (2017). «Assessment of the probability of bankruptcy of domestic enterprises (on the example of PJSC "Kombinat "Teplichnyi)». *Ekonomika i suspil'stvo*. Issue 12, pp. 68-72.

11. **Ponomarenko, T.V.** (2016). *Prohnozuvannia imovirnosti bankrutstva v konteksti otsiniuvannia ekonomichnoi stijkosti pidpryemstva*. [Forecasting the probability of bankruptcy in the context of assessing the economic stability of the enterprise]. *Ekonomichnyj analiz: zb. nauk. prats'. Ternopil's'kij natsional'nyj ekonomichnyj universytet; redkol. In Derij, V. A. (ed.) ta in. Ternopil: "Ekonomichna dumka", Vol. 23. no. 2. pp. 160-168.*

12. **Sushko, V.I., Pavliuk, T.S.** (2014). «Classification of models for assessing the probability of bankruptcy of enterprises». *Ekonomika: teoriia ta praktyka*. no. 1, pp. 72-83.

13. **Liebiedieva, I.Yu., Tomashevskaja, V.O.** (2018). «Approaches to personnel assessment as a component of personnel potential analysis and technology for its development». *Investytsii: praktyka i dosvid*. no. 12, pp. 75-81.

Abstract.

Torokhtii B. Model for assessing the level of economic stability of agricultural enterprises.

The article analyzes the existing approaches to assessing the level of economic stability of agricultural enterprises, which allowed to determine the lack of unity of vision and variability of developed and proposed approaches, algorithms and calculation methods. It is proved that the common approach to the assessment of sustainability as an integral characteristic of the internal components of the enterprise changes the economic nature of the studied category, partially identifying it with the potential. It

is proposed to build a model for assessing the level of economic stability of agricultural enterprises in terms of three projections: efficiency, liquidity and capitalization, which are represented by specific indicators with appropriate thresholds, which within the model acquire binary parameters ("1" or "0"). The main provisions of the author's model for assessing the level of economic stability of an agricultural enterprise are highlighted: 1) the feasibility of using components as a gap between the final total value and partial coefficients is unproven, which justifies 2) the use of a large number of indicators for assessing economic stability significantly complicates the process of calculating and interpreting the results; 3) to avoid the subjectivity of evaluation, which is embedded in the expert methods most often used to justify the weight of partial coefficients, the weight of all indicators should be considered the same, and the integral value of economic stability can be estimated by many binary values of partial coefficients "0" or "1"; 4) the resulting qualitative states of economic stability of the studied enterprises on a set of partial indicators, estimated by their threshold values, which allow them to assign the appropriate binary value, should be classified depending on the number of these positive binary values. The qualitative scale of states of economic stability is offered: absolute, high, normal, satisfactory, critical and crisis, on the basis of the received combinations of binary values of indicators of projections.

Keywords: economic stability, evaluation model, level of economic stability, agricultural enterprises.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2021 р.

Бібліографічний опис статті:

Торохтій Б. Г. Модель оцінювання рівня економічної стійкості аграрних підприємств. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2021. № 2. С. 28-33.

Torokhtii B. Model for assessing the level of economic stability of agricultural enterprises. Actual problems of innovative economy. 2021. No. 2, pp. 28-33.

УДК 005.952.2; JEL classification: Q10

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2021-2-6>

ЛЕВЧЕНКО Аліна Віталіївна, асистент кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, ORCID ID: 0000-0003-2692-1863

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Левченко Л. Я. Інтегральна оцінка трудового потенціалу суб'єктів економічних відносин.

У статті запропоновано інтегральний показник оцінки трудового потенціалу, що представляє собою функціональну залежність індексів, детермінованих системою приватних показників, що характеризують психофізіологічний, освітній, професійно-кваліфікаційний, лідерський, соціально-психологічний, статтево-віковий потенціал, потенціал робочого часу, скоригованих на синергетичний ефект від взаємодії персоналу підприємства. Останній може мати позитивний або від'ємний характер, що залежить від ефективності механізму управління трудовим потенціалом як елементу загального менеджменту підприємства, результатом функціонування якого є формування «зовнішніх» факторів, а саме нормування праці та організація виробництва, система мотивації, фондоозброєність праці. Представлено систематизоване викладення методів, що використовуються для визначення показників, що входять до структури інтегрального показника оцінки трудового потенціалу на рівні окремого працівника: кількісних, якісних та комбінованих.

Ключові слова: трудовий потенціал, інтегральна оцінка, оцінка трудового потенціалу.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах постіндустріальної економіки, в якій домінуючими ресурсами стала інформація і знання, актуалізуються процеси формування нового типу робітників, основним видом діяльності яких виступає творчість. Зростає потреба сфер матеріального і нематеріального виробництва у висококваліфікованих працівниках, здатних до нестандартних рішень. Збільшуються витрати на розвиток людського капіталу: інвестиції у трудовий потенціал за обсягом переважають інвестиції у матеріальне виробництво. В зазначених умовах одним з пріоритетних завдань менеджменту виступає оцінка ефективності використання трудового потенціалу. Специфіка управління трудовим потенціалом зумовлена його унікальними властивостями, що проявляються в ряді факторів. По-перше, це системний характер трудового потенціалу, неможливість простого зведення знань, умінь і компетенцій для його адекватної

оцінки. По-друге, наявність прихованих властивостей, що проявляються лише за наявності певних умов. По-третє, зовнішня обумовленість. Зазначені вище характерні риси трудового потенціалу зумовили необхідність постановки задачі вибору методологічного підходу для його оцінки. Використання класичного підходу у вигляді співставлення загальних результатів діяльності з витратами на їх досягнення має сенс, однак не дозволяє отримати структуроване розуміння проблем з метою пошуку їх локального та системного вирішення. Саме результати оцінки трудового потенціалу є адекватною основою процесу розробки комплексу заходів підвищення ефективності управління підприємством на основі узгодження інтересів кожного окремого робітника з загальними цілями організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, що стосуються формування, відтворення та ефективного використання